

Злата МАРЈАНОВИЋ¹

КА ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ, СЛЕДЕЋИ ДВА ПРИМЕРА ДОБРЕ ПРАКСЕ

Апстракт: У Црној Гори нема етномузиколога запослених у некој од државних културних институција директно надлежних за истраживање традиционалне музике, али захваљујући ангажовању прегалаца различитих знања и звања, теоријских оквира и метода, овај део културног наслеђа није запостављен. Кроз њихова дела, премда разнолика по многим критеријумима, ипак је могуће бавити се истраживањем традиционалне музике Црне Горе. Паралелно с тиме, посебан и, према досадашњим искуствима, јединствен допринос пружају појединци из локалних заједница који у складу са својим афинитетима, најчешће на нивоу невладиних организација примењују bottom-up стратегију. Својом квалитетном делатношћу они су се заслужено изборили да их вреднују и са њима сарађују стручњаци и научници, попут аутора овог рада, а истовремено и надлежни из Министарства културе. Реч је само о делићу могућности и потенцијала које Црна Гора с тог аспекта има. Стога ће као два добра примера наведеног у овом раду послужити пракса КУД-а Беса из Малесије и Етно-кампа Колашин (подржаног ЦИРТИП-ом, КУД-ом Мијат Машковић Колашин и Центром за културу Општине Колашин). На основу тога биће критички сагледани и представљени ваљани начини истраживања, неговања, реконструкције и ревитализације традиционалне музике делова Црне Горе. Како се многе њихове активности поклапају са постулатима савремене етномузикологије, овај рад може представљати и мали, али значајан корак ка званичном утемељењу етномузикологије Црне Горе, коју ова земља свакако заслужује да има, тако да и њен предмет истраживања — традиционална музика, коначно добије статус какав јој приличи.

Кључне речи: *Црна Гора, етномузикологија, традиционална музика, КУД Беса Малесија, Етно-камп Колашин*

---

¹ Доктор музичких наука, област етномузикологија, Катедра за етномузикологију Академије уметности Универзитета у Бањој Луци, zлата.marjanovic@au.unibl.org.

Има ли етномузикологије у Црној Гори? Одговор на ово питање може се пружити двојако. Ако се оно разматра посредно, с аспекта институционалног бављења етномузикологијом, такође, и с чињеницом да би овом науком требало да се баве етномузиколози,² Црна Гора је земља у којој ова наука не постоји, нити је постојала.³ Чињеница је, такође, да домаћих етномузиколога, који би, по правилу, требало да се баве истраживањем традиционалне⁴ музике Црне Горе, нема запослених у некој од институција попут Музичке академије (на Одсеку за етномузикологију итд).⁵ Стога се, за почетак, не може говорити о развијању, као ни усаглашавању ове науке у Црној Гори са савременим

² О динамичном развоју етномузикологије и комплексно постављеним темама у овој науци в. у: Turnbull, Colin, *The Forest People*, Simon & Schuster, New York, 1961; Nettl, Bruno, *The Study of Ethnomusicology: Thirty-one Issues and Concepts*, Chapter 1, University of Illinois, Urbana, 2005; Cooley, Timothy J. and Barz, Gregory, *Casting Shadows in the Field: An Introduction. Shadows in the Field: New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*, 2nd ed, Oxford UP, New York, 2008 [1997], 3-24.

³ „[...] У Црној Гори не djeluje ustanova koja bi se izričito bavila proučavanjem narodnih napjeva [...]” (према: Bezić, Jerko, „Crnogorska muzika. Narodna”, *Muzička enciklopedija*, knj. 1, JAZU, Zagreb, 1971, 378). С друге стране, у Црној Гори има одређен број етномузиколога који су дипломирали на Катедри за етномузикологију Факултета музичке уметности у Београду, попут Гордане Ђетковић, запослене у средњој музичкој школи Васа Павић у Подгорици (међутим, она се након студија није бавила етномузикологијом, већ је своје академски стечено знање усмерила само на предавања у оквиру предмета Музички фолклор у поменутој школи) или Николе Зекића, који приводи крају мастер студије на истој катедри ФМУ у Београду. На Музичкој академији Универзитета у Сарајеву мастер студије на Смјеру етномузикологије завршава и Мелита Малезић, а исте студије приводи крају и Катарина Поповић на Академији умјетности Универзитета у Бањој Луци. Посебно не треба заобићи залагање магистра методике музичке наставе и доктора етнологских наука Слободана Јеркова, који објављује радове и студије посвећене одређеним подручјима Црне Горе.

⁴ „У савременој руској етномузиколошкој науци, 'традиција' се одређује 'као механизам акумулације, предаје и актуализације људског искуства, система веза садашњег са прошлим, предаје стереотипова који се репродукују. Традиција — то је колективно памћење, активно обнављање у савремености” (према Закић, Мирјана, Обредне песме зимског полугођа: систем звучних знакова у традицији југоисточне Србије, Факултет музичке уметности у Београду, 2009,16).

⁵ До 2012. на Музичкој академији на Цетињу постојао је само предмет Музички фолклор, који је предавао етномузиколог др Драгослав Девић (са ФМУ Београд). Променом наставног плана овај предмет је речене године укинут, а од 2016. поново је уведен као изборни на првој години мастер студија (на одсецима Општа музичка педагогија, Композиција и Дириговање). Међутим, у току је процес акредитације, у оквиру којег се ради на поновном увођењу предмета Музички фолклор у наставу.

европским и светским трендовима, а није могуће говорити ни о некој стратегији истраживања и развоја, те научној политици везаној за традиционалну музику Црне Горе.⁶

Ако се, с друге стране, сагледају доступни извори у којима се на било који начин помиње или третира традиционална музика Црне Горе, долази се до приличног броја имена оних који су се овим делом нематеријалног наслеђа бавили. Међу њима, битно је нагласити, најмање има школованих етномузиколога,⁷ а већина њих није пореклом из Црне Горе. То их није омело да се посвете сабирању и истраживању традиционалне музике ширег простора Црне Горе, попут Вука Ст. Караџића.⁸ Мање је оних сакупљача и истраживача чије се деловање везује за поједина подручја Црне Горе, као што су Фрањо Ксавер Кухач или Дионисије де Сарна Сан Ђорђо,⁹ међу којима су посебно дра-

⁶ Увођењем етномузикологије у одговарајуће институције Црне Горе била би отворена не само нова радна места већ би богата етномузиколошка, етнолошка и уопште културолошка грађа била на адекватан начин третирана и презентована широј јавности, а многи њени делови сачувани од заборавља.

⁷ Међу њима су музичари других профила, попут композитора, тзв. солфеђиста итд.

⁸ В. у Караџић, Вук С., Српске народне пјесме: књига прва у којој су различне женске пјесме, Штампариа Јерменског манастира, Беч, 1841; исти, Српске народне пјесме: књига прва у којој су пјесме јуначке најстарије, Штампариа Јерменског манастира, Беч, 1845; Primorac, Jakša i Marjanović, Zlata, *Pjesme dalmatske iz Boke Ludvika Kube (1907. g.)*, NVO Međunarodni festival klara Perast, Perast, 2015; Васиљевић, Миодраг, Народне мелодије Црне Горе, Научно дело, Београд, 1965.

⁹ В. у: Кухач, Franjo K., *Južno-slovenske narodne popevke, knj. I–IV*, izdanja autora, Zagreb, [knj. I: 1878; knj. II: 1879; knj. III: 1880; knj. IV: 1881]; исти, *Južno-slovenske narodne popevke*, knj. V, JAZU, Zagreb, 1941; De Sarno-San Giorgio, Dionisije. *Uspomena iz Perasta, Narodne pjesme za pjevanje i klavir*, Izdanje D. M. Gjorića, Beograd, 1896. Уз речене ауторе, не треба пренебрегнути ни етномузикологе и етнокорееологе — Цвјетка Рихтмана, Матију Мурка, Виду Матјан, Дуњу Рихтман Шотрић, Милицу Илијин, Николу Херцигоњу, Анкицу Петровић, Јакшу Приморца, Јошка Палету и друге, који се такође с разних аспеката посвећују традиционалној музици делова Црне Горе (в. у: Илијин, Милица, „Народне игре у Боки Которској”, Споменик *СIII*, САН, Одељење друштвених наука НС 5, Београд, 1953, 247–255; Матјан, Вида, *Игре и пјесме Доброте и Шкаљара, Побједа*, Титоград, Обод, Цетиње, 1983; Petrović, Ankica, „Staroslavensko obredno pjevanje u Škaljarima u Boki Kotorској”, *Zvuk* 1, 1975, 51-57; Čaleta, Joško, „Nematerijalna kulturna baština hrvatskog stanovništva u Boki kotorskoј, O istraživanju glazbeno-plesnih tradicija Boke kotorske. Svjetovno i crkveno pjevanje u Boki”, *Hrvatski glasnik. Glasilo Hrvata Crne Gore* 87, 2012a, 38-41; исти, „Pradjedovi naši sagrađiše, mi zapustismo, unuci obnoviše” — истраживање глзбене праксе католичког становништва Боке которске, *Tragom crnogorske muzičke baštine: radovi sa naučnog skupa 25. marta 2010. godine u Podgorici*, CANU, Podgorica, 2012b, 29-51; Primorac, Jakša i Marjanović, Zlata, „Klaspke obrade

гоцена дела аутора из Црне Горе — Вука Врчевића, Велимира Вујовића, Јована Вукмановића, Јована Милошевића и других.¹⁰

Имајући у виду описано, сви извори, наведени и ненаведени,¹¹ снажано су упориште мојих истраживања (која такође не обухватају већу територију Црне Горе већ само већи део приморја, Колашин, Цетиње и околину).¹² У њима се јасно може сагледати развојни пут којим сам ишла, од етномузиколошког тумачења музичких особености традиције речених области, до поимања ове традиције кроз различите

---

narodnih pjesama iz Boke: po zapisima Ludvika Kube iz 1907. g.”, *Lirica br.1*, NVO Međunarodni festival klapa Perast, Perast, 2013, 1-101; Talam, Jasmina, „Crnogorska narodna muzika u arhivu Instituta za muzikologiju Muzičke akademije u Sarajevu”, <https://www.researchgate.net/project/Crnogorska-narodna-muzika-u-arhivu-Instituta-za-muzikologiju-Muzicke-akademije-u-Sarajevu>, 2017).

¹⁰ Врчевић, Вук С. Ришњанин, Три главне свечаности. Божић, крсно име и свадба [...] по Боки—Которској, Црној гори и Ерцеговини, Наклада књижаре Браће Јовановића, Панчево, 1883; исти, *Помање* српске народне свечаности уз мимогредне народне обичаје: сабрао по Боки Которској, Црној Гори и Ерцеговини и у реду описао, Наклада књижаре Браће Јовановића, Панчево, 1888; Вукмановић, Јован, „Свадба у Перасту”, Гласник етнографског института 4-7, Етнографски институт Српске академије наука, Београд, 1958, 141-150; исти, Свадба у Шкаљарима, [Б. м.: б. и.] 1959, 1-13; исти, **Паштровићи: антропогеографско-етнолошка испитивања**, ЦИД, Подгорица, 2002 [1960]; Милошевић, Јован, Народне пјесме из Црне Горе, Удружење композитора Црне Горе, Подгорица, 2000. и др. О истим овим ауторима, као и њиховим другим делима, али и осталим ауторима в. и у: Марјановић, Злата, Медин, Душан и Седларевић, Давор, Музичка и плесна традиција Паштровића у записима и литератури до Другог свјетског рата, Друштво за културни развој Бауо, Петровац на Мору, 2019.

¹¹ Овај рад првобитно је веома надмашио оквире задате приликом припреме за Зборник, тако да су многи делови првобитне верзије изостављени.

¹² Прво теренско истраживање у Црној Гори обавила сам јула 1987. године у Бијелој (Бока Которска), а моја истраживања традиционалне музике овог залива и даље трају. Уз то, истражујем и традиционалну музику Грбља, Будве, Маина, Побора, Брајића, Паштровића, Спича, Колашина, Мојковца и Цетиња са околним местима (в. Марјановић, Злата, Народна музика Боке Которске и Црногорског приморја, докторска дисертација, Факултет музичке уметности, Београд, 2011; иста, „An Educated Outlander or Compatriot — By — Music?”, *Individuals and Educated People in Traditional Multipart Music Practises. Proceedings of the Third Symposium of The ICTM Study Group for Multipart Music*, Budapest, 2013, Institute of Musicology RCH HAS; International Council for Traditional Music, ICTM Group for Multipart Music, Budapest, 2015, 465–484). Редови које остављају моји претходници, као и подаци са терена, омогућили су настанак већег броја студија и радова (до сада је публиковано шест књига и око тридесет пет радова, а седма књига налази се у припреми за штампу). Већина их је презентована на разним међународним скуповима (преко 20 излагања).

проблеме и применом постулата апликативне етномузикологије. У складу са главном темом овог зборника радова, у којем се разматра израда будућег лексикона етнологије Црне Горе, међу мојим публикованим делима налазе се и прилози за 1) лексикон у додатку зборника радова Студијске групе *Multipart singing ICTM*,¹³ и за 2) *The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture* (SAGE), *иосвећени геловима традиције ове земље*,¹⁴ који овим публикацијама постају видљиви и изван земље. Важно место у мојим публикованим истраживањима нашло је дефинисање континуитета и развоја традиционалне музике Црне Горе, посматране у светлу историјских, али и актуелних друштвених и културних збивања. Такође, важно место у мом раду представља процес од сакупљања најстаријих облика музичког изражавања, преко документовања, обнове и, напослетку, њене реконструкције и ревитализације на сцени.

Паралелно са изложеним делима наведених аутора, која свакако представљају незаобилазан темељ сваког бављења традиционалном музиком, посебан и према досадашњим искуствима јединствен допринос пружају појединци или групе из локалних заједница, а у домену културе и уметности. У мањем броју међу њима има и стручњака, ваљано едукованих на пољу тумачења традиционалне музике, док већина дуго сарађује са научницима и стручњацима из области етномузикологије. Неки, опет, своју делатност реализују у оквиру културно-уметничких друштава или певачких група. Најважније, они се претежно не постављају као спона између традиционалног музичког наслеђа, с једне стране, и његове стилизације односно обраде, с друге стране (онако како то чини највећи број културно-уметничких друштава у Црној Гори),¹⁵ већ предузимају адекватне, стручне и конкретне кораке.

¹³ Marjanović, Zlata, „Lexicon of local terminology on multipart singing: Montenegro seacoast with hinterland”, *European Voices II. Cultural listening and Local Discourse in Multipart Singing Tradition in Europe*, Böhlau Verlag Ges.m. b. H und Co. Kg, Wien-Köln-Weimar, 2011, 435–448.

¹⁴ B. Marjanović, Zlata, „Montenegro: History, Culture, and Geography of Music”, *The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture*, SAGE Publications, Inc. City, Thousand Oaks Pub, 2019, <http://sk.sagepub.com/reference/download/the-sage-international-encyclopedia-of-music-and-culture/i14434.pdf>; Marjanović, Zlata. „Montenegro: Modern and Contemporary Performance Practice”, *The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture*, Inc. City, Thousand Oaks Pub, 2019, <http://sk.sagepub.com/reference/download/the-sage-international-encyclopedia-of-music-and-culture/i14460.pdf>;

¹⁵ Мисли се на презентовање игре (плеса) које се устаљује након 1945. године у тадашњој Југославији у оквиру тзв. кореографија. Реч је о поставци презентовања

У складу са својим афинитетима и могућностима и најчешће на нивоу невладиних организација, бављење традиционалном музиком Црне Горе одвија се применом bottom-up стратегије.¹⁶ Ту се може говорити о значајном и примереном истраживању, неговању, реконструкцији и ревитализацији традиционалне музике завичаја, у великој мери подржаним и омогућеним свесном, савесном и систематичном подршком Министарства за културу (осмишљавањем разних пројеката који се расписују на годишњем нивоу). Наиме, надлежнима је јасно да се недостатак одговарајућег институционалног бављења традиционалном музиком и, истовремено, константно недостајање финансија управо надокнађује деловањима ових удружења и појединаца. Иако су малобројни, они постају заштитници драгоцених облика традиционалног наслеђа, а својим појављивањем јавно, на сцени, уз подршку, усмеравање и сугестије надлежних из Министарства културе, свакако подижу свест о важности овог дела културе Црне Горе и ван њених граница.¹⁷

Повезано са раније изложеним, и ја се налазим у категорији страних етномузиколога за Црну Гору. Стога прва истраживања обављам

традиционалне музике и игре према моделу који је утемељио тадашњи Државни ансамбл народних игара Србије Коло (сада национални Ансамбл игара и песама Србије Коло), основан 1948. године. Почетна поставка овог ансамбла била је стилизација и обрада традиционалних игара и музике намењене сценском извођењу, тако да су у годинама након оснивања настале бројне кореографије, које су и даље узор скоро свим аматерским ансамблима. Истовремено, ове кореографије су у музику и игру унеле елементе западноевропске културе (балетски покрет, тоналне основе, хомофони вишегласно певање итд.) који нису у складу са традицијом већине подручја одакле су црпљене основне идеје (в. о томе на примеру ансамбала у Црној Гори, погледати и у: **Седларевић, Давор, Погрешан корак**, ЈУ Центар за културу, Колашин, 2014; исти, 2019). Чињеница је да се својим континуираним представљањем и неговањем на сцени овакав начин презентације традиционалне музике усталио и дубоко укоренио, те да је постао део културе Црне Горе — и као таквог га треба спознати и тумачити. Међутим, потребно је и јасно истаћи и прецизно разграничити да, иако поборници оваквог (обрађеног) изражавања себе сматрају истинским чуварима традиције (!), они то нису, а њихова делатност није део традиционалне културе ове земље.

¹⁶ Иако у науци постоје различита виђења ове стратегије (од седамдесетих година прошлог века надаље), овде се подразумева приступ третирања традиционалне музике „одоздо нагоре”, односно оно које не потиче од државних институција или агенција, већ од својеврсних нижих инстанци у оквиру мањих заједница или појединаца (в. у: Gardner, Katy i Lewis, David, *Antropology, Development and the Post Modern Challenge*, Pluto Press, London, Sterling Vigrina, USA, 1996, XII).

¹⁷ О томе сведоче позиви на престижне манифестације, попут Међународне смотре фолклора у Загребу итд.

финансирајући се из сопствених извора (Бока Которска 1987. и 1996), а потом, важно је нагласити, сва моја даља истраживања идејно и материјално уоквирују и подржавају управо појединци испред невладиних организација.¹⁸ С друге стране, ова истраживања више од две деценије подржава Министарство културе Црне Горе, првенствено захваљујући сарадњи са музикологом мр Добрилом Поповић, самосталном саветницом за музичку и музичко-сценску делатност. Тако ова истраживања у домену традиционалне музике Црне Горе не само да трају већ се све више шире и развијају у многим правцима.¹⁹

У редовима који следе, у контексту таквог бављења традиционалном музиком, биће више речи о два примера добре праксе у Црној Гори,²⁰ тумачена помоћу аналитичко-компаративне и квалитативне методе. Поред тога, констатације о сваком од њих настале су захваљујући одређеним упитницима (прилагођеним сваком актеру), као једним од инструмената истраживања, као и путем структурираних, полуструктурираних индивидуалних онлајн интервјуа и интервјуа преко

¹⁸ На овом месту свакако не треба заобићи композитора мр Марка Рогошића, који је контактирао са мном 1998. године испред Удружења композитора Црне Горе, на чијем је челу тада био, како би публиковао мој магистарски рад посвећен традиционалном певању Боке Которске (Марјановић Крстић, Злата, Вокална музичка традиција Боке Которске, Удружење композитора Црне Горе, Подгорица, 1998). То је био пресудан корак у мојим даљим истраживањима јер су ме захваљујући постојању те књиге позвали Грбљани Борислав Вукшић и Предраг Ковачевић, при НВО Друштва за обнову манастира Подластва Грбаљ, како бих истражила и традиционалну музику Грбља, те објавила и књигу о њој (Марјановић, Злата, Народна музика Грбља, Друштво за обнову манастира Подластва — Грбаљ, Нови Сад, Институт за музикологију и етномузикологију Црне Горе, Подгорица, 2005). Рогошић је, притом, оснивач и први директор НВО Института за музикологију и етномузикологију Црне Горе (највероватније утемељеног 2002. године), у оквиру којег публикује бројне књиге. Ово моје ангажовање је опет надахнуло Паштровића др Мирослава Лукетића и Будванку по оцу, а по мајци Паштровку, мр Луцију Ђурашковић да се посветим и истраживању традиционалне музике Паштровића и Будве. Ово су први, али најзначајнији кораци мојих теренских истраживања, током којих сам упознала и многе друге и ништа мање значајне завичајце (попут Паштровића докторанда Душана Медина), који ми свесрдно помажу на терену и приликом публиковања радова или књига, а о којима ће управо бити речи у редовима који следе (в. о овоме и у: Marjanović, Z., *An Educated...*, нав. дело, 465–484).

¹⁹ В. о томе у: Marjanović, Zlata, Montenegro, Reports from ICTM National and Regional Representatives, *Bulletin of ICTM Volume 142*, January 2020, 17-19.

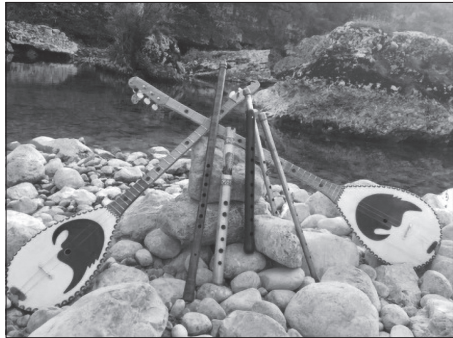
²⁰ У Црној Гори може изнедрити много више од ова два примера добре праксе, попут делатности при ФА „Никола Ђурковић” Котор, НВО Друштва за културни развој „Бауо”, Петровац на Мору, дјечије клапе „Приморкиње” итд., али су, већ је поменуто, због задатих оквира овог зборника изостављени.

имејла. У складу са највишим дOMETИМА на пољу бављења традиционалном музиком Црне Горе, као и са њеним стилским богатством (доказаним у делима свих аутора који су се овом темом бавили), потребно је истаћи и да су одабрани примери добре праксе везани за подручје Малесије и општине Колашин (Горња и Доња Морача, Ровци, део Васојевића и сам град).

КУД БЕСА, ТУЗИ (1968): НЕГОВАЊЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈА ТРАДИЦИЈЕ

У разговору са Штјефаном Ујкајем (1957) сазнајем да од постанка, 1968. године, КУД Беса, Тузи, генерацијама негује традиционалну игру, песму и свирку Малесора.²¹ Оснивачи проф. Нуо Дедивани (посвећен игри) и Ђоко Љекочај (који је водио музички део ансамбла) интуитивно су се, али несебично, посветили учењу, неговању и јавном презентовању те традиције, без икакве стилизације или обраде, дакле, онако како је то било уобичајено и пре настанка КУД-а, тако да им је КУД послужио као одговарајућа платформа за непрекинуто неговање овог дела културног наслеђа и, истовремено, приказивање истог на сцени.

Традиција Малесора се испољава као вокална, вокално-инструментална и инструментална. Отуда се у оквиру КУД-а негује свирка на разним аерофоним (*fyelli*, инструмент типа флауте, који се у другим крајевима најчешће назива шупељка, двојнице, писак, трубе саграђене од коњске драче итд.), кордофоним (*çiftelia*, двожица тамбура, уобичајена за традицију Албанца уопште) и мембранофоним (тарабук) инструментима. Ови се инструменти удружују у ансамбле (*fyelli*, *çiftelia*, тарабук најчешће) када прате песму или игре (плесове), међу

Фотографија бр. 1.
Део традиционалних инструмената
Малесора ансамбла Беса (крајње десно
и крајње лево ћителије, између
пет свирала *fyelli*). Архива
Штјефана Ујкаја

²¹ Премда се уз поменути термин често наводи и Малисори, у овом тексту ће они бити навођени као Малесори јер се тако изјаснио један од казивача објаснивши да је тако исправно (Ујкај, Штјефан, интервју са Златом Марјановић, 25. новембра 2019).

коима је најкарактеристичнија саборна игра, односно саборна поскочица (*kcimi malsorce*, *kcimi šćip* или *vallja ljogut*).²²

Поменута игра (плес) до пре неку деценију извођена је према старим начелима људског исказивања, без икакве музичке пратње: „и још чујем”, сећа се Штјефан Ујкај, „само корак играча и звекет накита код неке невјесте...” Он, такође, памти да су некада и каменом „правили ритмове — то је био стари начин пратње паровне игре, кад није било неког да свира”.

Сви описани начини певања, свирања и игре (плеса) неизоставни су делови репертоара КУД-а Беса. Тек касније, у последњих неколико деценија, њихов репертоар је проширен и неким стилизованим облицима игре, али се међу члановима потенцира да је и тада најважније било остати у оквирима традиционалног.

Захваљујући руководиоцу Штјефану Ујкају, који је наследио Дедиванија и Љекочаја, КУД Беса у годинама које пролазе константно се подмлађује. Њему је узор али и најбољи учитељ био стриц — Франо Ујкај (1933), један од врских играча свога доба и познавалаца традиције завичаја. Отуда КУД Беса остварује бројне и запажене наступе (у Немачкој, Мађарској итд.), међу којима би један од најзначајнијих био и онај на 39. међународној Смотри фолклора у Загребу 2005. године.

За Штјефана је неговање и приказивање традиције завичаја од најранијег узраста било и остало један од најважнијих делова његовог живота. Сматра да је важно приказати ово наслеђе, не у неком другом малесијском селу — „то није толико интересно, колико јесте значајно и лијепо приказати тај фолклор другим народима”:

„Мој израз, мој мотив, шта је мене инспирисало и одржало у фолклору? У мом том духовном, још боље, душевном музичком фолклорном и музичко-играчком изразу и тој мојој души доминирају два принципа. Први је доживљавање те умјетничке љепоте, тог лијепог из прошлости, шта је наслијеђено вијековима и које још увијек преживљава у души мојој. А у томе сам откривао некако и неке властите културне коријене у том кршу, у том амбијенту (код нас се каже: душек је земља, а јастук је камен); та посебност интерпретације, гдје је цио живот домаћин најодговорнији за опстанак (ако је сушна година, била је борба да се набави сјеме, да се обезбиди зимница

²² В. о традиционалној музици Малесора у: Marjanović, Z., Montenegro: History..., нав. дело; иста, Montenegro: Modernand..., нав. дело.

за стоку, па да се преживи до Ђурђевадне...). Али, у том тешком животу људи су имали духа, имали су и тренутке радости, сваки је сусрет — крсна слава, крштење, сабор — био прилика да се људи развеселе, да заиграју и запјевају. Још као дијете све то памтим, а ту је у тој средини наслијеђена једна културна ризница и пјесама и игре. Друго, моја жеља је била да то поставим на сцену и продужим вијек том лијепом, тој ризници која је изњедрена из народа: да томе дам живот, да се то настави, да се прикаже на сцени и да се прикаже другим ентитетима љепота игре и пјесме мог краја!”

ЕТНО-КАМП КОЛАШИН (2015-): СИСТЕМАТСКО, СТРУЧНО И НАУЧНО ИСТРАЖИВАЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНЕ МУЗИКЕ И ЊЕНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА

У сарадњи са ЦИРТИП-ом (Центром за изучавање традиционалних игара и пјесама — Колашин) и Министарством културе Црне Горе, Давор Седларевић (1979), спец. васпитач традиционалних игара, оснива 2015. године Етно-камп Колашин. Реч је о значајном пројекту у оквиру кога се од самог почетка континуирано, систематично, промишљено и одговорно сабира, мелографише, транскрибује, документује, истражује, изучава, реконструише и ревитализује традиционална музика овог подручја, са јаким акцентом на презентацији на сцени.

У начелу, камп је базиран на идеји и реализацији етномузиколога др Драгице Панић Кашански (ванредног професора на АУ УНИБЛ), која 2001. године оснива *Етно-камп Кикинда*. Следећи ову идеју, Давор Седларевић пре настанка Етно-кампа Колашин прве кораке чини у оквиру КУД-а Мијат Машковић из Колашина.²³ Његова приват-

²³ Ова, као и многе друге идеје, изнедрена је захваљујући предавањима етно-корееолога др Оливере Васић (о томе видети у Панић Кашански, Драгица. „Кикинда, Колашин и Паштровићи: генеза везе, мреже и значаја”. Зборник радова са конференције Нематеријална културна баштина Паштровића: будућност традиције & традиција за будућност. Друштво за културни развој „Бауо”, Петровац на Мору: Јавна установа Музеји и галерије Будве, Будва; Етнографски институт САНУ, Београд, 2019, 145-162). Један од њених студената јесте и Давор Седларевић, а у реализацији кампа имао је велику и снажну, материјалну и моралну подршку свог колеге спец. игре Игор Попова из Кикинде, затим и Бранислава Јекнића, тадашњегдиректора ЈУ Центра за културу у Колашину (у чијем је саставу КУД Мијат Машковић). Такође, Министарство културе Црне Горе суфинансирало је неколико пројеката, као и оснивање и реализацију сваког Етно-кампа (в. Седларевић,

Фотографија 2.

Истраживачки тим на првом Етно-кампу Колашин 2015, на сабору код Цркве Ружице на Сињавини. Фото: Архива Етно-кампа Колашин.

на архивска грађа утемељена на традицији овог краја, сакупљана од 2010. до 2015. године јесте заправо темељ КЕФА (Колашинског електронског фолклорног архива),²⁴ малог архива Етно-кампа (примера ради, до 2018. године сабрано је 799 GB грађе).

На Седларевићеву замисао, на Етно-кампу од 2015. године у Колашину скоро константно учествује неколицина етномузиколога, етно-кореолога и спец. игре: др Злата Марјановић (Академија умјетности УНИБЛ), др Весна Карин (Академија умјетности УНС), Мартина Вукобрат, докторанд (Академија умјетности УНС), проф. Предраг Шушић (ФА Никола Ђурковић, Котор), спец. игре Игор Попов (АД-ЗНМ Гусле, Кикинда).

Неки од њих (З. Марјановић), уз теренска истраживања при Етно-кампу, врше и синтезу и компарацију са подацима из доступних нотних и звучних записа етномузиколога који су се бавили традиционалном музиком колашинског подручја (Лудвика Кубе, Миодрага

Давор, „Пут до Етно-кампа”, Зборник радова учесника I / Етно-камп Колашин (1–6. август 2015), ЈУ Центар за културу Колашин, Колашин, 2016,10–11).

²⁴ Овај термин је изнедрила др Панић Кашански.

Васиљевића и Николе Херцигоње).²⁵ Тиме је омогућено сагледавање и тумачење дела традиционалног музичког исказивања Колашина и околине у распону ширег од једног столећа, најчешће у виду сећања казивача, које се — важно је истаћи, код одређеног броја њих може и манифестовати у пракси уколико се за то пружи прилика. Овакво сагледавање омогућава дефинисање идеалног модела (или више њих), као обавезног полазишта од којег је могуће вршити компарацију у разним правцима и на различитим нивоима. Такође, захваљујући активностима у оквиру Етно-кампа Колашин, традиционална музика овог подручја тумачи се и поима као део континентално-планинског културног простора.²⁶

С аспекта сабирања и изучавања традиционалне игре (плеса), Етно-камп Колашин тек добија на својој посебности и значају јер је познато да се традиционалном игром (плесом) овог дела Црне Горе до Давора Седларевића и кампа нико није бавио детаљно, систематично, стручно и научно (за разлику од традиционалног певања, које су бар звучно и нотно записивали Васиљевић и Херцигоња).²⁷

Током првих пет година реализације записано је преко 40 игара (плесова) колашинског краја, од којих је на иницијативу Давора Седларевића 2016. године 14 уписано као културно нематеријално добро од локалног значаја, Решењем Управе за заштиту културних добара Црне Горе, а одређен број игара (плесова) ревитализован је. Оне се налазе на сталном репертоару КУД-а Мијат Машковић из Колашина. Остале забележене игре (плесови) документовани су и налазе се у архиви кампа.

²⁵ О истраживачима колашинског краја в. и у: Добричанин, Секула, *Доња Морача: живои и обичаји народни по традицији*, ЦАНУ, Подгорица, 1981; Јовићевић, Андрија, *Историја Мораче до 1820. године*, Унирекс и Светиглас, Подгорица, 2006; Ракочевић, Slavko, *Prekobrdje*, Izdanje autora, Podgorica, 2017; Седларевић, Давор, „Прилог проучавању плесне традиције у околини Колашина”, Зборник радова учесника II / Етно-камп Колашин (1–6. август 2016), ЈУ Центар за културу Колашин, Колашин, 2017, 39–50; исти, *Традиционалне игре колашинског краја: Пућ до културног добра: Прича о једној идеји*, ЈУ Центар за културу Колашин, Колашин, 2017.

²⁶ Више о томе, на пример, в. у: Марјановић, Злата, „Бокешко пјевање од кола, према рукопису <Пјесме далматске Лудвика Кубе из 1907. године>”. Зборник радова учесника: Први Етно-камп Колашин (1–6. август 2015), Центар за културу, Колашин, 2016, 7–16; Д. Седларевић, „Прилог проучавању плесне...”, нав. дело, 39–50; исти, *Традиционалне игре колашинског, нав. дело*.

²⁷ Васиљевић, М., нав. дело; Марјановић, Злата, Народне песме Црне Горе по тонским записима и одабраним белешкама из дневника Николе Херцигоње, Подгорица: Институт за музикологију и етномузикологију Црне Горе, 2000.

Следећи основну идеју др Драгице Панић Кашански, и на колашинском кампу учесници су студенти етномузикологије са факултета и академија у Београду, Новом Саду и Бањој Луци.²⁸ Такође, од 2019. године придружили су им се и ученици средње музичке школе Стеван Мокрањац из Краљева (Одсека за традиционалну музику). Најважније, и због већ наведене чињенице да у Црној Гори нема места на коме се научно и стручно изучава традиционална музика, то се чини у оквиру сваког Етно-кампа Колашин, као и при КУД-у *Мијат Машковић*. *Ништа мање није бијно ни то да овај добар колашински пример постоје узор при раду у ФА Никола Ђурковић из Котора*, на чијем су репертоару такође неке колашинске игре (плесови).²⁹ Уз чланове овог ансамбла, колашински Етно-камп од 2019. године укључује у своју делатност и ученике Средње музичке школе Васа Павић из Подгорице. Тиме се бар на неки начин надомешћује преко потребна едукација младих, а уједно се утире један од ваљаних путева да се у некој од институција Црне Горе (коначно) оснује Одсек за истраживање и презентовање традиционалне музике и/или одсеци за етномузикологију и етнокореологију.³⁰

Речено потврђује и мишљење чланова КУД-а Мијат Машковић из Колашина, истовремено и учесника Етно-кампа у овом граду. Иако у КУД улазе због уобичајених разлога, односно ради друштва, као и ради путовања, знање које стичу на описани начин убрзо формира од њих веома упућене, свесне и одговорне личности (невезано за узраст). У почетку се свака нова генерација младих среће са њима страним, анахроним и донекле неразумљивим формама, које им, захваљујући адекватним објашњењима и приступу Давора Седларевића (током свакодневног рада у оквиру колашинског КУД-а) и осталих стручњака и научника (током Етно-кампа), постају јасне. Најважније, таквим поступцима стари начини певања и игре (плеса) бивају младима блиски, пружајући им истовремено увид у некадашњи живот њихових старијих генерација. Компарација са радом других (и већине) ансамбала у Црној Гори за њих је отуда неминовна, са јасним разграничењем шта јесте традиција, а шта је опет њена стилизација или обрада. Жеља за

²⁸ За пет година постојања Етно-кампу Колашин присуствовало је око 50 студената.

²⁹ Мисли се на преузимање неких кореографија Давора Седларевића, које проф. Шушић незнатно прилагођава ФА Никола Ђурковић, Котор (Шећер, Стамбол, Труса, Глас се чује у главици, Маглица, Црногорско коло итд.), као и на неколико песама колашинског краја које су веома често на репертоару овог ансамбла.

³⁰ О томе в. и у: Седларевић, „Пут до...”, нав. дело, 15.

даљим, институционалним бављењем традиционалом музиком јавља се захваљујући знању усвојеном током рада у колашинском КУД-у и Етно-кампу, али се константно као препрека јавља на почетку поменути проблем — непостојање таквих студија у Црној Гори:

„Ја сам била упозната са скоро свим спортовима и онда ми је фолклор некако звучео најзанимљивије, хтјела сам да се опробам у томе, али нисам знала да ће то да буде толико успјешно и толико забавно да ћу наставити да се дуги низ година бавим фоклором. Сад ми је баш драго што сам чланица КУД-а, зато што је то буквално друга породица за мене” (казивање Катарине Меденице 2019).

„Ја мислим да овако традиционално постављање пјесама и игара има велики значај због тога што остављамо материјал будућим генерацијама, биће им много лакше да истражују и да науче како се играло и пјевало у Црној Гори: имају оригиналне снимке, имају то што смо ми постављали и радили. Ја сам доста размишљала о томе (да упише студије етномузикологије/етнокореологије, прим. З. М.), али не знам колико је изводљиво због тога што ми у нашој држави немамо неке посебне смјерове за етномузикологију. Нијесам се одмах оријентисала на то због тога што бих одмах морала да идем неђе на страну, а свакако нам фали етномузиколога и треба да се више оријентишемо ка томе” (казивање Нађе Јекнић 2019).³¹

Управо због непостојања етномузикологије у оквиру неке институције у Црној Гори, на колашинском Етно-кампу потенцира се реализација радионица традиционалног певања, које активно укључују чланове локалне заједнице (а за разлику од кикиндског Етно-кампа). Захваљујући разним научницима и стручњацима у пет година етно-камповања сви учесници су имали прилику да током процеса ревитализације усвоје знања о традиционалној музици широког подручја (Србије, БиХ, Македоније), али је од почетка било примарно то да се презентује и научи музика из делова Црне Горе (Колашина, Паштровића, Боке Которске, Спича итд.).³²

³¹ Упитник саставили Давор Седларевић и Злата Марјановић, разговор водио и снимео Давор Седларевић 7. децембра 2019. године у Колашину (видео-снимак у: КЕФА).

³² Ревитализоване песме и игре (плесови) — одабир из приморских делова Црне Горе: године 2015: Рузмарине, зелени се, сватовска, Спич, по теренском

Деловање Етно-кампа Колашин одражава се и у односу са локалним становништвом, које није директно укључено у рад. Опет према идеји Давора Седларевића, обиље музичких података које Етно-камп Колашин сваке године пружа путем медија и јавних наступа још један је од добрих начина да се презентује стечено знање. Ова пракса се показала као веома квалитетна и учинковита јер је тиме шира локална заједница не само пасивно укључена већ пружа и „повратне” информације својим коментарима током јавних наступа или предлозима за даља теренска истраживања, а као ништа мање важно, наступи се сваке године жељено ишчекују, прелазећи својим понављањем у домен традиционалног. Поједностављено, окупљања током разних сабора на црквене празнике, на пример, наступи у оквирима Етно-кампа премештају се на трг града Колашина — са истом потком, неговањем традиције и обезбеђењем њеног континуитета.

* * *

Када се говори о односу младих према традиционалној музици, Штјефан Ујкај истиче да нема више сеоске омладине (самим тим ни њиховог музицирања, прим. З. М.) — због Фејсбука. Он схвата да речена „мрежа”, и њој сличне, као један од најновијих облика електронских медија комплексног савременог друштва, процесом глобализације бришу многе ограде у различитим (географским, културним и сваким другим) срединама и системима, утичу на нестанак старих

запису и поставци З. Марјановић; године 2018: Кад јој ђевер дође да јој комо злати, старобокелска (тзв. колање) игра (плес), Бока Которска, запис М. Васиљевић (М. Васиљевић, нав. дело, пр. 273), поставка З. Марјановић и П. Шушић; Приморкиња коња јаше, Паштровићи, запис З. Марјановић, поставка З. Марјановић и Д. Седларевић; Пјевала би, пјевала, но не могу сама, Грбаљ, запис З. Марјановић, поставка З. Марјановић; уз наведене песме, Седларевић је многе своје теренске записе „оживео” изведбама сакупљених песама колашинског краја, које су стални део репертоара женске и мушке певачке групе КУД-а Мијат Машковић, Колашин. Међу њима су и следеће песме: Црна Гора надалеко (Анка Медојевић, село Крушчић, 2010, колонисти); Ја сиђела и јагоде брала (Јелисавка Булатовић, село Крушчић, 2010, научила у селу Бојићи, Горња Морача, колонисткиња); Морачко коло (казивач Владислав Меденица, Црквине, Доња Морача 2011); Биликтица ћиликтала (казивач Владислав Меденица, Црквине, Доња Морача, 2011); Змај прелеће с мора на Дунаву (казивач Владислав Меденица, Црквине, Доња Морача, 2011); Танко поју за гором Ђевојке (Новица Драгојевић, Баре Краљске, Васојевићи, 2011); Добро дошли кићени сватови (2011, Колашин, свадба, неформална група певачица пореклом из Доње Мораче) (Седларевић, Давор, имејл упућен Злати Марјановић 7. децембра 2019).

облика музицирања, доневши истовремено нове.³³ С друге стране, а везано за тему овог рада, проценат младих који су активни и интегрални део примарних и описаних делатности у оквиру Етно-кампа Колашин и КУД-а Беса из Малесије очигледно је и задивљујуће велик. Није само њихова посвећеност традиционалној музици завичаја овде примарна — кључна чињеница јесте да се они добровољно и на најбољи могући начин уводе у свет свеколике музике. Било да је то изведено на традиционални начин, упијањем музичког знања од старијих генерација, било од стручњака, чини се да интернетске друштвене мреже (и остали савремени веб-формати) не могу омести овакве процесе — све док су они омеђени народним знањем с једне, а струком и науком с друге стране. Два одабрана примера добре праксе, такође, недвосмислено потврђују значај етномузикологије, науке коју Црна Гора свакако заслужује да (званично) има у националним и међународним оквирима. Стога је то један од циљева овог рада — да се на основу искуства насталог комплексном спрегом етномузиколошких знања и деловања у оквиру етно-кампова и/или културно-уметничких друштава, подстакне увођење ове науке у релевантне установе. Уосталом, на младима свет остаје, вели толико пута цитирана изрека, треба (по)слушати стара искуства, али и поруке младих, јер они, мотивисани и едуковани стручно, умеју лако да препознају значај усвојеног знања. Конкретно, у вези са традиционалном музиком свог завичаја усвојеном у оквиру сваког Етно-кампа Колашин — непогрешиво, али и надахнуто поентирају о учешћу у процесу певања традиционалних песама на следећи начин: као да прелазимо њихов (предачки, прим. З. М.) живот изнова.³⁴

³³ Нови тзв. сајбер простор не само да доноси нове форме музицирања већ омогућава и убрзану комуникацију међу људима, доступност подацима итд., мењајући, самим тим, и систем културних вредности. В. о томе у: Čolović, Ivan, *Etno, XX vek*, Beograd, 241-255.

³⁴ Према Катарини Меденици, упитник саставили Д. Седларевић и З. Марјановић, разговор водио и снимео Д. Седларевић 7. децембра 2019. године у Колашину (видео-снимак у: КЕФА).

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Bezić, Jerko, „Crnogorska muzika. Narodna”, *Muzička enciklopedija*, knj. 1, JAZU, Zagreb, 1971.
- [2] Васиљевић, Миодраг, Народне мелодије Црне Горе, Научно дело, Београд, 1965.
- [3] Вукмановић, Јован, „Свадба у Перасту”, Гласник етнографског института 4-7, Етнографски институт Српске академије наука, Београд, 1958, 141-150.
- [4] Вукмановић, Јован, Свадба у Шкаљарима, [Б. м.: б. и.] 1959, 1-13.
- [5] Вукмановић, Јован, *Пашићровићи: антрополошко-етнолошка истраживања*, ЦИД, Подгорица, 2002 [1960]; Милошевић, Јован, Народне пјесме из Црне Горе, Удружење композитора Црне Горе, Подгорица, 2000.
- [6] Врчевић, Вук С. Ришњанин, Три главне свечаности. Божић, крсно име и свадба [...] по Боки–Которској, Црној гори и Ерцеговини, Наклада књижаре Браће Јовановића, Панчево, 1883.
- [7] Врчевић, Вук С. Ришњанин, *Помање* српске народне свечаности уз мимогредне народне обичаје: сабрао по Боки Которској, Црној Гори и Ерцеговини и у реду описао, Наклада књижаре Браће Јовановић, Панчево, 1888.
- [8] Gardner, Katy i Lewis, David, *Anthropology, Development and the Post Modern Challenge*, Pluto Press, London, Sterling Vigrina, USA, 1996.
- [9] De Sarno-San Giorgio, Dionisije, *Uspomena iz Perasta, Narodne pjesme za pjevanje i klavir*, Izdanje D. M. Gjorića, Beograd, 1896.
- [10] Добричанин, Секула, *Доња Морача: животи и обичаји народни по традицији*, ЦАНУ, Подгорица, 1981.
- [11] Закић, Мирјана, Обредне песме зимског полугођа: систем звучних знакова у традицији југоисточне Србије, Факултет музичке уметности у Београду, 2009.
- [12] Илијин, Милица, „Народне игре у Боки Которској”, Споменик *СIII*, САН, Одељење друштвених наука НС 5, Београд, 1953, 247–255.
- [13] Јовићевић, Андрија, *Историја Мораче до 1820. године*, Унирекс и Светиглас, Подгорица, 2006.
- [14] Караџић, Вук С., Српске народне пјесме: књига прва у којој су различне женске пјесме, Штампарија Јерменског манастира, Беч, 1841.
- [15] Караџић, Вук С., Српске народне пјесме: књига прва у којој су пјесме јуначке најстарије, Штампарија Јерменског манастира, Беч, 1845.
- [16] Кућаћ, Франјо К., *Južno-slovenske narodne popevke, knj. I–IV*, izdanja autora, Zagreb, [knj. I: 1878; knj. II: 1879; knj. III: 1880; knj. IV: 1881].
- [17] Кућаћ, Франјо К., *Južno-slovenske narodne popevke, knj. V*, JAZU, Zagreb, 1941.
- [18] Марјановић, Злата, Народне песме Црне Горе по тонским записима и одабраним белешкама из дневника Николе Херцигоње, Подгорица: Институт за музикологију и етномузикологију Црне Горе, 2000.
- [19] Марјановић, Злата, Народна музика Грбља, Друштво за обнову манастира Подластва (Грбља), Нови Сад, Институт за музикологију и етномузикологију Црне Горе, Подгорица, 2005.
- [20] Марјановић, Злата, Народна музика Боке Которске и Црногорског приморја, докторска дисертација, Факултет музичке уметности, Београд, 2011.

- [21] Marjanović, Zlata, „Lexicon of local terminology on multipart singing: Montenegro seacoast with Hinterland”, *European Voices II, Cultural listening and Local Discourse in Multipart Singing Tradition in Europe*, BöhlauVerlag Ges. m. b. H und Co. Kg, Wien-Köln-Weimar, 2011, 435–448.
- [22] Marjanović, Zlata, „An Educated Outlander or Compariot — By — Music?”, *Individuals and Educated People in Traditional Multipart Music Practises, Proceedings of the Third Symposium of The ICTM Study Group for Multipart Music*, Budapest, 2013, Institute of Musicology RCH HAS; International Council for Traditional Music, ICTM Group for Multipart Music, Budapest, 2015, 465–484.
- [23] Марјановић, Злата, „Бокешко пјевање од кола, према рукопису Пјесме далматске Лудвика Кубе из 1907. године”, Зборник радова учесника: Први Етно-камп Колашин (1–6. август 2015), Центар за културу, Колашин, 2016, 7–16.
- [24] Марајновић, Злата, Медин, Душан и Седларевић, Давор, Музичка и плесна традиција Паштровића у записима и литератури до Другог свјетског рата, Друштво за културни развој Бауо, Петровац на Мору, 2019.
- [25] Marjanović, Zlata, „Montenegro: History, Culture, and Geography of Music”, *The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture*, SAGE Publications, Inc. City, Thousand Oaks Pub, 2019, <http://sk.sagepub.com/reference/download/the-sage-international-encyclopedia-of-music-and-culture/i14434.pdf>;
- [26] Marjanović, Zlata. „Montenegro: Modern and Contemporary Performance Practice”, *The SAGE International Encyclopedia of Music and Culture*, Inc. City, Thousand Oaks Pub, 2019, <http://sk.sagepub.com/reference/download/the-sage-international-encyclopedia-of-music-and-culture/i14460.pdf>;
- [27] Marjanović, Zlata, Montenegro, Reports from ICTM National and Regional Representatives, *Buletin of ICTM Volume 142, January 2020*, 2019, 17-19. <https://www.ictmusic.org/sites/default/files/documents/bulletins/142-ICTM-Bulletin-Jan-2020-good.pdf> ISSN (Online): 2304–4039
- [28] Матјан, Вида, *Игре и пјесме Доброте и Шкаљара, Побједа, Титоград, Обод, Цетиње*, 1983.
- [29] Nettl, Bruno, *The Study of Ethnomusicology: Thirty-one Issues and Concepts*, Chapter 1, University of Illinois, Urbana, 2005.
- [30] Панић Кашански, Драгица, „Кикинда, Колашин и Паштровићи: генеза ве-зе, мреже и значаја”, Зборник радова са конференције Нематеријална културна баштина Паштровића: будућност традиције & традиција за будућност. Друштво за културни развој „Бауо”, Петровац на Мору; Јавна установа Музеји и галерије Будве, Будва; Етнографски институт САНУ, Београд, 2019, 145-162.
- [31] Petrović, Ankica, „Staroslavensko obredno pjevanje u Škaljarima u Boki Kotorskoj”, *Zvuk* 1, 1975, 51-57.
- [32] Primorac, Jakša i Marjanović, Zlata, „Klapske obrade narodnih pjesama iz Boke: po zapisima Ludvika Kube iz 1907. g.”, *Lirica br. 1*, NVO Međunarodni festival klapa Perast, Perast, 2013, 1-101.
- [33] Primorac, Jakša i Marjanović, Zlata, *Pjesme dalmatske iz Boke Ludvika Kube (1907. g.)*, NVO Međunarodni festival klapa Perast, Perast, 2015.
- [34] Rakočević, Slavko, *Prekobrdje*, Izdanje autora, Podgorica, 2017.
- [35] Седларевић, Давор, *Појрешан корак*, ЈУ Центар за културу, Колашин, 2014.

- [36] Седларевић, Давор, „Пут до Етно-кампа”, Зборник радова учесника I / Етно-камп Колашин (1–6. август 2015), ЈУ Центар за културу Колашин, Колашин, 2016, 9–16.
- [37] Седларевић, Давор, „Прилог проучавању плесне традиције у околини Колашина”, Зборник радова учесника II/ Етно-камп Колашин (1–6. август 2016), ЈУ Центар за културу Колашин, Колашин, 2017, 39–50.
- [38] Седларевић, Давор, *Традиционалне иџре колашинској краја: Пути до културној добра: Прича о једној иџеји*, ЈУ Центар за културу Колашин, Колашин, 2017.
- [39] Седларевић, Давор, имејл упућен Злати Марјановић 7. децембра 2019.
- [40] Talam, Jasmina, „Crnogorska narodna muzika u arhivu Instituta za muzikologiju Muzičke akademije u Sarajevu”, <https://www.researchgate.net/project/Crnogorska-narodna-muzika-u-arhivu-Instituta-za-muzikologiju-Muzicke-akademije-u-Sarajevu>, 2017.
- [41] Turnbull, Colin, *The Forest People*, Simon & Schuster, New York, 1961.
- [42] Ујкај, Штрјефан, интервју са Златом Марјановић, 25. новембра 2019.
- [43] Cooley, Timothy J. and Barz, Gregory, *Casting Shadows in the Field: An Introduction, Shadows in the Field: New Perspectives for Fieldwork in Ethnomusicology*, 2nd ed, Oxford UP, New York, 2008 [1997].
- [44] Čaleta, Joško, „Nematerijalna kulturna baština hrvatskog stanovništva u Boki kotorskoj, O istraživanju glazbeno-plesnih tradicija Boke kotorske. Svjetovno i crkveno pjevanje u Boki, *Hrvatski glasnik. Glasilo Hrvata Crne Gore* 87, 2012a, 38-41.
- [45] Čaleta, Joško, „Pradjedovi naši sagradiše, mi zapustismo, unuci obnoviše” — istraživanje glazbene prakse katoličkog stanovništva Boke kotorske, *Tragom crnogorske muzičke baštine: radovi sa naučnog skupa 25. marta 2010. godine u Podgorici*, CANU, Podgorica, 2012b, 29-51.
- [46] Colović, Ivan, *Etno, XX vek*, Beograd, 241-255.

Zlata MARJANOVIĆ

TOWARDS ETHNOMUSICOLOGY OF MONTENEGRO,
TRACING TWO EXAMPLES OF GOOD PRACTICE

Summary

The fact is that there are no ethnomusicologists employed in any of the State-cultural institutions directly responsible for the study of traditional music, but thanks to the engagement of the experts of different knowledge and vocations, theoretical frameworks and methods, the traditional music of this country is not neglected. Through their works, although diverse by many criteria, it is still possible to research Montenegrin traditional music. At the same time, a special and, to the present experience, unique contribution is provided by individuals from local communities who, according to their affinities, apply *bottom-up* strategy most often at the NGO level. With their high-quality activity, they have deservedly endeavored to be valued and collaborated with experts and scholars (such as the author of this paper) and, at the same time, by the Ministry of Culture. It is only a fraction of the possibilities and potential that Montenegro has from this

aspect. Therefore, as two good examples above, for this paper will serve practice of KUD *Besa* Malesia and Ethno camp Kolašin (supported by CIRTIP, KUD *Mijat Mašković* Kolašin and the Cultural Center of the Municipality of Kolašin). Based on their practice, methods of researching, nurturing, reconstructing and revitalizing the Montenegro traditional music of parts will be explored. As many of their activities coincide with the postulates of contemporary ethnomusicology, this paper may also represent a small but significant step towards the official establishment of Montenegro ethnomusicology, which, obviously, this country certainly deserves to have, so that its subject of research — traditional music — finally get the status it suits.

Key words: Montenegro, Ethnomusicology, Traditional Music, KUD *Besa* Malesija, Ethno-Camp Kolašin